

BRABANTS GOUD

DE GEELDERS • HET DOMMELDAL • DE BEERZE

Om het Natuurnetwerk Brabant te realiseren, verwerft ARK Rewilding Nederland gronden in Het Groene Woud. Dat doen we in het kader van het natuurrealisatieproject Brabants Goud in Het Groene Woud. Per 1 oktober 2023 beschikten we over ruim 387 hectare grond. De ARK-methode: we verwerven gronden, zorgen voor de natuurinrichting en het tijdelijk beheer ervan. Ons meest recente Brabants Goud-perceel ligt aan de Hoogstraat op Savendonk in De Geelders.

Kleine ijsvogelvlinder
DIRK EIJKEMANS

Grote weerschijnvlinder
DIRK EIJKEMANS

BIJZONDERE VLINDERS

Er valt genoeg te ontdekken in Het Groene Woud voor wie zijn ogen goed de kost geeft. Zo nam vlinderdeskundige Joep Steur in De Prekers in het Wijboschbroek voor het eerst een kleine ijsvogelvlinder waar. Maarten Peeters spotte op Het Hoefje in De Geelders een grote weerschijnvlinder.

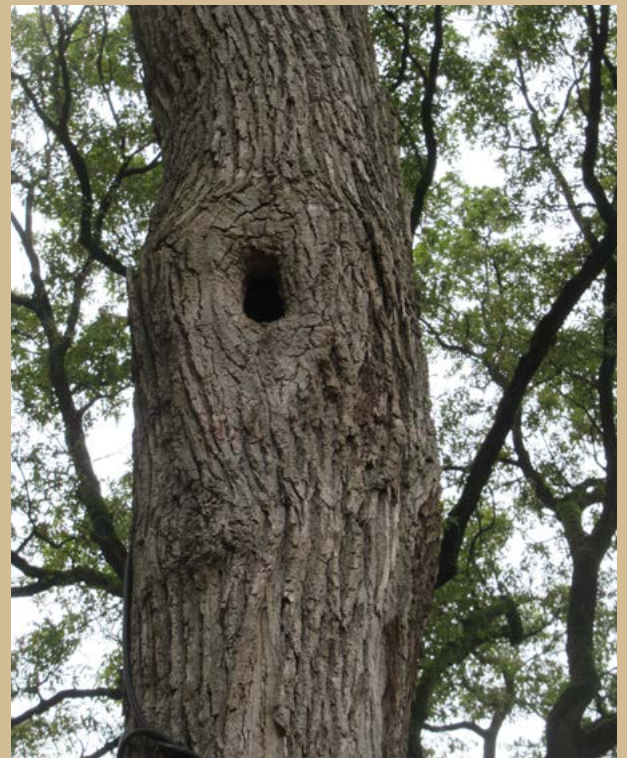
*Een paartje mandarijneenden.
Links het mannetje, rechts het vrouwtje*
FRANCIS C. FRANKLIN/WIKIMEDIA COMMONS

MANDARIJNEENDEN OP VELDER

Het was een behoorlijk exotisch beeld: het paartje mandarijneenden dat afgelopen zomer broedde op Velder. Ze verbleven in een boomholte van een zomereik naast het ARK-terrein Teelakker-Vinkennest.

Best bijzonder, want deze soort komt eigenlijk uit Oost-Azië. In Nederland zie je ze vooral als onderdeel van watervogelcollecties, al zijn ze – door ontsnapte exemplaren – sinds eind vorige eeuw ook steeds vaker in het wild te zien. Op dit moment leven er ongeveer 400 broedparen in de vrije natuur in Nederland. Ze broeden vaak in (boom) holtes en nestkasten van bosuilen. Zodra de jongen het levenslicht zien, verlaten ze hun nest al na een dag. Na zestig dagen kunnen ze echt vliegen.

*In deze holte van een zomereik op Velder
broedde deze zomer een paartje
mandarijneenden • GER VAN DEN OETELAAR*

NIEUWS UIT HET BEERZEDAL

GEVONDEN: MUNTSCHEAT IN BAEST

Op zaterdag 28 oktober a.s. wordt tussen Landgoed Baest en de Kampina een bord onthuld met verrassende informatie uit het verleden. Aanleiding is de vondst van zilveren munten op Landgoed Baest, eind 2022 door amateurarcheoloog René Kox. Voor archeoloog Jan Roymans reden om met steun van ARK, Brabants Landschap en de gemeente Oirschot het verhaal achter de munten bloot te leggen.

De jongste munten stammen uit de tijd dat Maarten van Rossum uit Zaltbommel in 1542 Brabant binnen kwam gedenderd, met in zijn kielzog een legermacht van zestien-duizend man (en paard). Al plunderend en brandstichtend ging het leger door Brabant op weg naar Antwerpen. De veldtocht passeerde in de zomer van 1542 ook Oirschot en de Beerzen. Baest ging daarbij in vlammen op.

Misschien was het een marskramer die zijn munten verstopte toen de krijgsbende van Maarten van Rossum huis hield bij Baest • ILLUSTRATIE: OLAV ODÉ

VERSTOPT

Niet alleen inwoners leden onder deze krijgsbende. Ook onder pelgrims, reizende ambachtslieden en marskramers groeide de angst om Van Rossums manschappen tegen te komen. De nu gevonden zilverschat is vermoedelijk van iemand die door Brabant reisde en zijn munten heeft verstopt. Aanwijzingen daarvoor zijn de grote hoeveelheid munten en de plek waar ze gevonden zijn: in een houtwal langs een historische weg die in die tijd ver van de bewoonde wereld lag. Wat er met de eigenaar is gebeurd, is gissen...

ARK realiseert via het beekdal van De Beerze een ecologische verbinding tussen de Kampina (Oisterwijk) en Landgoed Baest (Oirschot). Omdat we hierbij ook oog hebben voor de cultuurhistorische betekenis van dit gebied ondersteunen we waar mogelijk initiatieven die daar invulling aan geven. Het bord over de muntschat bij Baest is daarvan een voorbeeld.

NIEUWS UIT HET DOMMELDAL

MOERASSPRINKHAAN

In het dal van de Dommel zien we steeds vaker de moerassprinkhaan. Dat deze kwetsbare veldsprinkhaansoort hier leeft, is een goede indicatie dat het prima gaat met de bodem en de begroeiing op onze percelen.

Moerassprinkhanen gedijen het beste in open, vochtige gebieden met een natuurlijke grondwaterschommeling (nat in de winter, droger in de lente). Ook een gevarieerde

De moerassprinkhaan, een typische maar zeldzame bewoner van het Dommeldal

SJORS DE KORT

vegetatie doet deze soort goed. Je herkent de moerassprinkhaan aan zijn rood-zwart-heldergele achterpoten. De dieren zijn ongeveer twee tot drie centimeter lang en daarmee groter dan andere veldsprinkhanen. Hun voedsel bestaat uit een grote variatie aan grassen, riet en pijpenstrootje. De vrouwtjes zijn weinig mobiel, maar de mannetjes kunnen zich over enkele honderden meters verplaatsen.

VELDLESSEN

VRIJWILLIGERS NEMEN HET STOKJE OVER

Op vrijdag 6 oktober jl. droeg ARK officieel het veldlessen-stokje over aan vrijwilligers. Decor van de feestelijke overdracht was Het Hoefje, het ARK-perceel in De Geelders in Olland. Hier hebben al 865 basisschoolleerlingen de schoonheid van wilde natuur ontdekt. Vrijwilligers Peter Vorstenbosch, Leo van de Laar en Martien Roestenburg hebben er zin in om nog meer jeugd kennis te laten maken met de wondere wereld van Het Groene Woud.

“Het gaat om beleven”, vat Martien samen. “Door veldlessen te begeleiden, krijg je dé kans om kinderen iets te leren over de natuur. En dan vooral door ze die te laten zien, te laten voelen en te laten ruiken. Dan wordt die nieuwsgierigheid geprikkeld en komt de rest vanzelf.” Leo is het daar helemaal mee eens. “Toen ik jong was, speelden we buiten, in de bossen. Je leerde spelenderwijs over beestjes en planten. Maar de tijden zijn veranderd. De natuur concurreert met heel veel andere vrijetijdsbestedingen. Deze veldlessen zijn ideaal om kinderen in de drukte van alledag wat bij te brengen over deze levende bossen. Voor sommigen is het écht heel nieuw. Wat dat betreft is er een wereld te winnen.”

LEKKER VIES

Terwijl de buizerds zich boven Het Hoefje laten horen, noemt Peter ‘verwondering’ het ultieme doel om te bereiken. En heel vaak is het raak. “Ik merk dat aan de interactie met de kinderen. Ze beginnen uit zichzelf vragen te stellen.

Dit zijn ze (bijna) allemaal: de vrijwilligers die de veldlessen voor de schooljeugd van ARK overnemen op Het Hoefje in Olland.

Hebben lol in buiten zijn. Ze zijn ook echt niet bang om vies te worden, slakken op te pakken, leem op handen en gezicht te smeren.... Fijn dat we een handje kunnen helpen om ze daar vertrouwd mee te laten raken. Dat is ook belangrijk voor de toekomst. Dit zijn de volwassenen van straks, die in hun werk misschien iets van natuur, landschap en klimaat moeten gaan vinden.”

VOOR HET EERST

Het Hoefje als ‘werkplek’ vinden de vrijwilligers ideaal. Martien: “ARK heeft hier twee jaar geleden nieuwe boompjes geplant. Ondertussen zijn er ook populieren gestorven en omgevallen. Dat alles bij elkaar maakt het gebiedje lekker wild en avontuurlijk, met spannende dierenpaadjes ertussendoor die de kinderen kunnen volgen. De dode bomen die hier liggen? Ook daar zit al volop leven in. Dat laten we de kinderen natuurlijk allemaal zien. Net zoals zeldzame beestjes, bijzondere vogels en wonderlijke zwammen....” Volgens Leo is een veldles dé manier om kinderen enthousiast te maken. “Wij, met alle vrijwilligers, moedigen ze graag aan om hier op ontdekkingstocht te gaan.”

ARK verzorgt in heel Nederland veldlessen. In Het Groene Woud deden in de afgelopen tweeënehalfjaar 38 schoolklassen daaraan mee, samen goed voor zo'n 865 kinderen. Elke veldles bestaat uit een les in de klas en een les buiten. Beide nemen de vrijwilligers nu voor hun rekening; SPPiLL uit Liempde zorgt voor de coördinatie en de contacten met de scholen.

HOUTSNIPONDERZOEK

OP ZOEK NAAR 'HET IDEALE LANDSCHAP'

In de leembossen van Het Groene Woud leeft meer dan één procent van het totale aantal houtsnippen van Nederland. En dat is best veel, want in andere natuurgebieden zijn er aanzienlijk minder. Dat maakt deze leembossen van groot belang voor het voortbestaan van de populatie. Om erachter te komen waarom houtsnippen juist hier leven, vindt er sinds april 2023 een groot houtsnippenonderzoek plaats in Het Groene Woud.

Het onderzoek is een initiatief van ARK. We voeren het uit in samenwerking met Sovon, Natuurlink, HAS-studenten, studenten van de universiteiten van Utrecht en Wageningen en enkele vrijwilligers. Samen gaan we na welke gebieden houtsnippen graag gebruiken en welke eigenschappen deze gebieden hebben. Deze vergelijken we met gebieden waar ze niet of minder voorkomen. Zo krijgen we een beeld van 'het ideale landschap' voor de houtsnip. Daar kunnen we dan bij de (her)inrichting en het beheer van natuurgebieden rekening mee houden.

GPS-DATA

Om de gegevens te verzamelen, lokken we de vogels om ze te zenderen. Dan meten en wegen we ze ook meteen. Daarna

Houtsnippen zijn unieke steltlopers omdat ze in het bos leven. Het onderzoek moet uitwijzen waarom ze de leembossen van Het Groene Woud zo aantrekkelijk vinden • DIRK EIJKEMANS

laten we ze weer los. De zender slaat vanaf dat moment zowel GPS-data als activiteitsdata op. Zo weten we waar de vogels zijn en wat ze er doen. Het onderzoek vindt plaats in en rond de leembossen van De Geelders, het Dommeldal, de Mortelen, het Wijboschbroek, de Scheeken en Velder. Eind 2024 ronden we het onderzoek af.

SCHOTSE HOGLANDERS

BUREN ZORGEN VOOR BUREN

De vijf zwarte Schotse hooglanders op Savendonk raken steeds meer gewend aan hun nieuwe thuis sinds ze hier op 1 oktober jl. kwamen 'wonen'. Buurtgenote Jolan van Herwaarden houdt de dieren vrijwillig in het oog. "Zó leuk dat ze weer terug zijn!"

Jolan woont in Savendonk, letterlijk bij de dieren om de hoek. Ze wierp zich vrijwillig op om een oogje in het zeil te houden. Dat deed ze een paar jaar geleden ook al. Toen liepen de dieren rondom haar huis. "Toen ik hier ruim acht jaar geleden kwam wonen, vond ik ze meteen prachtig", vertelt ze. "Die grote koppen, die robuuste 'laat-mij-maar-grazen-mij-maak-je-niks'-uitstraling. Ik ben graag in mijn tuin en ik zag ze dus regelmatig in het bos lopen. Ik had weleens gehoord dat hooglanders je aan je stem kunnen herkennen. Ik ben ze vanaf toen regelmatig gaan roepen. Van grote afstand natuurlijk, het zijn geen aabare dieren waar je even naartoe loopt. En ik wilde ze ook niet teveel storen. Maar als ik ze dan riep, dan zag je toch echt een kop mijn kant op draaien."

VEEL BELANGSTELLING

In die periode is ze meer over de dieren gaan lezen. Ook volgde ze een cursus bij Stichting Taurus. "Mateloos interessant", vertelt ze. "Als hier dan fietsers voorbij kwamen, kon ik meteen hun vragen beantwoorden. Want die waren

De vijf zwarte Schotse hooglanders kwamen op 1 oktober 2023 aan op Savendonk

DIRK EIJKEMANS

er opvallend veel. Mensen wilden heel graag meer over de dieren weten." Ze vertelde dan over hoe ze aan zelfmedicatie doen door bij pijn bepaalde struiken te eten. Hoe waardevol hun mest is voor de bosbodem. En hoe ze het landschap openhouden met hun gegraas.

NIEUWE, WILDE NATUUR

"Op een bepaald moment zijn ze hier weggehaald. Ik heb ze verschrikkelijk gemist. Dus toen begin oktober vijf zwarte hooglanders terugkwamen, kon ik mijn geluk niet op. Ze lopen nu niet meer rondom mijn huis, maar zijn nog steeds dichtbij. Ik loop er elke dag wel een keertje naartoe om ze een beetje in de gaten te houden. Te kijken of het goed met ze gaat. We noemen ze inmiddels 'onze zwarte vrienden.'" Voor Savendonk is de komst van de hooglanders erg waardevol, vindt Jolan. "Ze horen bij de nieuwe, wilde natuur die ARK hier realiseert, net zoals de aanplant van bomen. Daarvan zie je over een paar jaar pas echt veel resultaat. Deze hooglanders zijn nu al niet te missen. Ze helpen bovendien heel goed mee de biodiversiteit in Savendonk te vergroten."

De runderen op Savendonk zijn eigendom van [Stichting Taurus](#). Deze heeft nóg meer dieren in de regio. Want ook de runderen in het Dommeldal aan de Bosscheweg in Boxtel zijn van deze stichting. Het beheer van die kleine kudde is in handen van Natuurwerkgroep Boxtel.

Eerst maakten we een laagte in de grond, zodat hier een klein laagje water op kon blijven staan... • THIJMEN VAN HEERDE

VOOR EN NA

In het Beerzedal trof ARK al diverse maatregelen om wilde natuur in het landschap terug te brengen. Zoals aan de Spoordonkseweg. Hier groeven we eerst een laagje grond af zodat er water in bleef staan. Vrij snel daarna zagen we de winst daarvan. Want het perceel heeft zich gevuld met zeldzame planten. Zo begonnen hier ineens waterafhankelijke planten te groeien zoals waterpostelein en veldrus. Zelfs een eik heeft hier – gezien de aangetroffen blaadjes – wortel geschoten.

Zelfs de eik lijkt zijn weg naar dit perceel aan de Spoordonkseweg te hebben gevonden • THIJMEN VAN HEERDE

...Niet lang daarna bloeiden op exact die plek al waterpostelein en veldrus • THIJMEN VAN HEERDE

POPULAIRE POPULIEREN

LEEMBOSSEN EN LUCIFERS

De populieren in Het Groene Woud hebben altijd een cruciale rol gespeeld in de klompenindustrie, want ‘zonder hout geen klompen’. Er is nóg een product waarvoor onze Brabantse populieren onmisbaar waren: lucifers.

De lucifer is een Zweedse vinding uit circa 1844. De eerste grote luciferfabriek in Nederland stond in Eindhoven, opgericht in 1870 door bankier Christiaan Mennen en zijn zwager Everardus Keunen. Eindhoven was een ideale locatie door de goedkope arbeidskrachten én de vele populieren die ‘om de hoek’ groeiden. Decennialang haalde de fabriek zijn hout uit onder meer Kasteren in De Geelders en de Kuppenbunders op Velder waar het populierenbossen in eigendom had. De lucifers van Brabantse bodem gingen later op in het concern Swedish Match. De productie in Nederland stopte na ruim honderd jaar. De populierenbossen bleven en werden eigendom van Brabants Landschap.

Dit [oude filmpje](#) laat zien hoe de Eindhovense luciferfabriek in de vorige eeuw zijn lucifers produceerde.

Zo stonden de – inmiddels gekapte – populieren er enkele jaren geleden nog bij aan de Savendonksestraat op Kasteren
SAXIFRAGA/JAN VAN DER STRAATEN

VRAGEN STAAT VRIJ!

Deze nieuwsbrief is een initiatief van het Geeldersberaad, het Dommelberaad en het Beerzeberaad. Heeft u vragen, opmerkingen of suggesties? Mail ze naar ARK-projectleider Ger van den Oetelaar: ger.vandenoetelaar@ark.eu. Inmiddels ontvangen meer dan 1400 geïnteresseerden de nieuwsbrief direct in hun mailbox en wordt hij in vele netwerken verspreid. Heeft u deze nieuwsbrief via-via ontvangen en wilt u deze voortaan rechtstreeks van ARK toegestuurd krijgen? Stuur dan een e-mail naar info@ark.eu onder vermelding van ‘Aanmelden nieuwsbrief Brabants Goud’. Wilt u zich afmelden? Dat kan eveneens via info@ark.eu onder vermelding van ‘Afmelden nieuwsbrief Brabants Goud’.

GEELDERSBERAAD: Provincie Noord-Brabant, Groen Ontwikkefonds Brabant, gemeenten Sint-Michielsgestel, Boxtel, Meierijstad, Waterschap De Dommel, ZLTO, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Bosgroep-Zuid, Marggraff Stichting, Harry Suilen Advies en ARK Rewilding Nederland.

DOMMELBERAAD: Provincie Noord-Brabant, gemeenten Sint-Michielsgestel, Boxtel, Meierijstad, Son en Breugel, Waterschap De Dommel, Brabants Landschap, Staatsbosbeheer, Harry Suilen Advies, Rentmeesters Meijs en Van Soest en ARK Rewilding Nederland.

BEERZEBERAAD: Natuurmonumenten, Provincie Noord-Brabant, Brabants Landschap, Waterschap De Dommel, gemeente Oirschot, Meijs Rentmeesterskantoor en ARK Rewilding Nederland.